

Paola Korošec (1913-2006)

V častitljivi starosti 93 let se je 4. julija 2006 v Ljubljani izteklo življenje dr. Paole Korošec, skoraj do zadnjega neutrudno snujoče znanstvenice - arheologinje. Rojena je bila 18. avgusta 1913 v Pulju v slovenski družini Vračko, izvirajoči po materini strani iz Furlanije, po očetevi pa iz Prlekije. Zaradi sprememb, ki jih je povzročila prva svetovna vojna, se je družina kmalu preselila v Srbijo. Osnovno šolo je Paola Korošec obiskovala v Zemunu, gimnazijo pa v Beogradu, kjer je na univerzi leta 1938 diplomirala iz umetnostne zgodovine. Na strokovno pot arheologinje je stopila v Sarajevu, kjer je bila v letih 1940-1945 zaposlena kot kustosinja v tamkajšnjem Zemaljskem muzeju. Njeno delo je v tem času in v poznejših letih strokovno bogatilo sodelovanje z možem, znamenitim arheologom dr. Josipom Korošcem (1909-1966). Po preselitvi v Slovenijo, najprej na Ptuj, nato pa leta 1949 v Ljubljano, se je predvsem posvečala ključnim temam iz eneolitnega obdobja in zgodnjega srednjega veka. Z disertacijo iz zgodnesrednjeveške arheologije je leta 1968 tudi doktorirala na Filozofski fakulteti v Ljubljani. S svojim delovanjem je stkala trdne vezi z mnogimi tujimi strokovnjaki in sodelovala na številnih znanstvenih srečanjih in v različnih strokovnih združenjih. V zadnjih dveh desetletjih prejšnjega stoletja je bila vključena v raziskave Znanstvenega inštituta ljubljanske Filozofske fakultete. Leta 1998 je prejela nagrado Slovenskega arheološkega društva za življenjsko delo.

Univerzitetna izobrazba in okolje, v katerem se je zaposlila, sta Paola Korošec najprej usmerila k stečkom, edinstveni srednjeveški kulturni dediščini Bosne in Hercegovine. Njim je namenila svoj prvi članek, ki mu je nekaj let pozneje dodala še popis nekropol s takšnimi nagrobnimi spomeniki v okolici Travnika. Umetnostnozgodovinski pogled je v nekaterih študijah zadržala tudi pozneje, ob kamnitih spomenikih s figuralnimi upodobitvami in pleteninasto ornamentiko je na ta način obravnavala tudi drobne arheološke najdbe. Pri preučevanju emajla na ptujskem nakitu je že leta 1950 opozorila na ikonografske značilnosti izdelkov. Te so jo pozneje tudi vodile pri kulturnem opredeljevanju slovanskega zgodnjega srednjega veka na ozemlju vzhodnih Alp (1967). Takšno gledanje se je v

zadnjem času v Sloveniji uveljavilo in poglobilo tudi s prispevki drugih raziskovalcev.

Usmeritev v arheologijo je Paolo Korošec pripeljala na arheološka najdišča. V letih 1946 in 1947 je sodelovala pri izkopavanju velike staroslovanske nekropole, kar je pomembno zaznamovalo njeno bodoče delo. Terenskim raziskavam je ostala zvesta štiri desetletja. Vodila je več izkopavanj v Sloveniji, najpomembnejša med njimi so bila v Turnišču pri Ptuj, na Svetih Gorah nad Bistrico ob Sotli in v Ajdovski jami pri Nemški vasi, skupaj z možem je sodelovala tudi pri delu na arheoloških najdiščih drugod po Jugoslaviji. Za njeno terensko delo je značilno, da je vedno poskrbela za hitro objavo izkopanih najdb, kar potrjuje tudi njena obsežna bibliografija. S članki je sodelovala v številnih strokovnih revijah, vse od prve številke *Arheološkega vestnika* pogosto tudi na straneh te revije, v kateri je objavila več kot 40 prispevkov.

Seznam njenih tiskanih del dokazuje, da se ni le leto za letom rada vračala na nekatera najdišča, ampak se je z raziskovalnim zanosom vedno znova lotevala tudi določenih tem, dokler jih ni pripeljala v strnjeni obliki do načrtovanega zaključka. Takšna tematika je obdobje eneolitika, ki se mu je začela posvečati v petdesetih letih prejšnjega stoletja. Najprej je preučevala problematiko panonskega in dalmatinskega ozemlja ter na podlagi gradiva z najdišč na Ljubljanskem barju (monografijo je objavila skupaj z J. Korošcem leta 1969) in z novimi podatki, pridobljenimi z izkopavanji v Ajdovski jami, raziskovanje zaključila s preglednim člankom o eneolitiku Slovenije (1973). Znotraj te tematike jo je zanimal tudi kult mrtvih v Ajdovski jami (1970). K tej temi se je vrnila v letih 1981-1982 in v svojem zadnjem članku leta 2003.

Podobno velja tudi za njeno preučevanje poznoantičnega obdobja. Najprej je pronicljivo opozorila na osamljeni grob na nekropoli na ptujskem gradu, ki ga je opredelila v čas zgodnjega preseljevanja ljudstev (1968), nato pa so sledila poročila z njenih izkopavanj (1967-1976) o novih odkritjih na Svetih Gorah nad Bistrico ob Sotli, med drugim o sledovih poznoantične poselitve. Leta 1978 je raziskovanje tega obdobja zaključila s preglednim člankom o problematiki preseljevanja ljudstev na

vzhodnoalpskem območju, pravilnost njene opredelitve ptujskega groba pa so kmalu potrdila nova arheološka izkopavanja, ko je bila v letih 1986-1988 na ptujskem gradu odkrita manjša nekropola iz 5. stoletja.

Zelo pomembno je delo, ki ga je dr. Paola Korošec opravila na področju staroslovanske arheologije. Na to pot je stopila že v času službovanja v Sarajevu, ko je objavila članek o zgodnesrednjeveški nekropoli v Junuzovcih pri Bosanski Gradiški. Svoje znanje je poglobila pri raziskovanju grobišča, ki so ga pod vodstvom J. Korošca izkopali na ptujskem gradu v letih 1946 in 1947. Znotraj navidez trdnih in enovitih celot je postopoma začela z veliko intuitivnostjo ugotavljati različnosti. V množici skoraj štiristo grobov je ovrednotila različne sklope, od obeh velikih, ki pripadata panonski belobrdski kulturi in alpski ketlaški kulturi, do majhnih kulturnih drobcev, v katerih se kažejo moravski in madžarski vplivi. Vprašanja, ki jih po njenem mnenju zastavlja odkritje groba z zlatim nakitom, je poskušala razrešiti v raziskavi *Prispevek k izpovednosti velikega moškega zlatega prstana z grajske vzpetine v Ptujju* (1997). Z namenom, da bi omogočila pregled nad celotnim gradivom in s tem tudi korektno presojo novih ugotovitev, pa je leta 1999 objavila novo, dvojezično in z odličnimi risbami predmetov opremljeno monografijo o tej pomembni nekropoli.

Kot je bilo zapisano že v jubilejnim zapisu ob devetdesletnici dr. Paole Korošec, je doma in v tujini vsekakor najodmevnejša njena poglobljena analiza ketlaške kulture: "Z novo, izvirno umestitvijo te, že stoletje znane arheološke kulture, je dr.

Paola Korošec zaokrožila zbirko gradiva z najdišč na ozemlju od Furlanije do Panonske nižine, od severnega Jadrana do srednjega Podonavja. Do tedaj enotno materialno kulturo je razdelila - z vmesno, manj izrazito prehodno skupino - na dva velika sklopa, na karantansko in ketlaško kulturno skupino. Ta izvirna delitev gradiva, ki so ji v bistvenih ugotovitvah kmalu pritrdili tudi drugi raziskovalci (večje razlike ostajajo le pri dataciji), je omogočila nove poglede na naselitvena območja alpskih Slovanov."

Knjižna objava doktorske disertacije dr. Paole Korošec z naslovom *Zgodnesrednjeveška arheološka slika karantanskih Slovanov* (1979) in problematika ketlaške kulture sta postali tema številnih raziskav. Avtorica je to arheološko sliko uokvirila z zgodovinskimi podatki, ki jih je zbrala v študiji *Alpski Slovani, Die Alpenlawen* (1990). Seveda je bilo povsem v skladu z nemirnim raziskovalnim duhom dr. Paole Korošec, da je kmalu to zaokroženo podobo sama želela dopolniti z razpravo, izdano v knjižni obliki z naslovom *Kulturno vrednotenje najdb z grobišča v Köttlachu pri Gloggnitzu* (1994). S tem, da je ponovno ovrednotila eponimno najdišče, je segla k samim koreninam kulture, ki ji je namenila glavnino svojih delovnih moči.

Zato so njeno znanstveno delo in spoznanja trdno vraščena v slovensko arheološko vedo, njena vedra osebnost ostaja za vedno v našem spominu, saj - kot je zapisal pesnik Tomaž Šalamun (v pesmi *Dr. Josip Korošec Dr. Paola Korošec*) - "Paola v bronu spi".

Timotej KNIFIC

Bibliografija Paole Korošec

1940

La nécropole de Han-Hreša. - *Glasnik Zemaljskog muzeja* 52/1940 (1941), str. 45-47.

1942

Rano srednje veki nalaz u Junuzovcima. - *Glasnik Hrvatskih zemaljskih muzeja u Sarajevu* 54/1942, str. 272-280.

1950

Bizantinski import v zgodnjih slovanskih kulturah. - *Arheološki vestnik* 1/1950, str. 123-135.

Email v nakitnih predmetih v Ptujju. - V: *Josip Korošec, Staroslovansko grobišče na ptujskem Gradu*. - (Dela 1. razreda SAZU 1). - Ljubljana 1950, str. 315-333.

Slovanske najdbe zgodnjega srednjega veka na Panorami v Ptujju. SAZU. - V: *Arheološka poročila*. - (Dela 1. razreda SAZU 3). - Ljubljana 1950, str. 73-111, pril.

1951

Grob slovanskega bojvnik na Turnišču pri Ptujju. - *Arheološki vestnik* 2/1951, str. 18-30.

Slovanske ostaline na dvorišču SAZU v Ljubljani. - *Arheološki vestnik* 2/1951, str. 156-183.

A. Benac: Radimlja. - Srednjevekovni nagrobni spomenici Bosne i Hercegovine. Sveska I. 1950. - *Arheološki vestnik* 2/1951, str. 80-82.

1952

Srednjevekovne nekropole okoline Travnika. - *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu* 7/1952, str. 375-407.

1953

Predzgodovinsko in staroslovansko grobišče pri Turnišču v bližini Ptujja. - *Razprave 1. razreda SAZU* 3/1953, str. 181-270. Soavtor Josip Korošec.